L'Acadèmia de Ferreries (1968-1970)

El primer intent per implementar el batxillerat elemental al municipi

20 maig, 2025 - by Marc

Per Nel Martí/DFerreries. L'Acadèmia de Batxillerat Elemental fou una iniciativa educativa singular que es desenvolupà a Ferreries entre 1968 i 1970. Fruit de l'esforç conjunt de famílies, professorat i entitats del poble, aquesta acadèmia permeté a alguns joves continuar els estudis de batxillerat sense haver de desplaçar-se diàriament a Maó. Aquest article recull els records personals d'antics alumnes i professors, així com documentació diversa, per oferir una visió panoràmica del seu funcionament, protagonistes i llegat.

Context

Entre 1968 i 1970, el sistema educatiu espanyol encara es regia per la Llei Moyano (1857), una norma longeva i ja desfasada que estructurava l'ensenyament en tres nivells: primari, mitjà (batxillerat) i superior (universitat). L'ensenyament primari començava als sis anys i tenia una durada de quatre cursos, mentre que el batxillerat es dividia en dues etapes (elemental i superior), amb una revàlida al final de cadascuna. El sistema educatiu era altament centralitzat, amb una presència destacada de l'Església i, en molts centres, amb separació d'alumnes per sexes. La formació professional representava una via alternativa a partir dels catorze anys, però l'accés a la universitat continuava sent molt restringit.

Un cop finalitzats els quatre cursos d'ensenyament primari, l'alumnat no estava obligat legalment a continuar estudiant. Per seguir la formació, alguns infants, amb només deu anys, havien de desplaçar-se en horari diürn a Maó o Ciutadella, tant des de Ferreries com des d'altres municipis de l'interior. Això suposava sovint una càrrega econòmica important per a moltes famílies.

Quant a la situació sociocultural i educativa de Ferreries en el moment de posar en marxa l'Acadèmia, aquesta és molt ben explicada per Bartomeu Florit Huguet en un article publicat al Programa de festes de Sant Bartomeu 19691. En l'article, Florit explica que:

A Ferreries coexisteixen harmònicament l'ensenyament públic i la privada. L'estatal o pública es dona en un centre escolar construït l'any 1931 i compost, en aquells dies, de dues aules. Amb el temps, se li han anat afegint aules fins a completar el número de cinc actuals. Existeixen a més dues escoles rurals en Binicalsitx i Sta. Àgueda, ateses totes elles per set mestres. L'ensenyament privat és a càrrec de les religioses franciscanes, i es dona en un col·legi construït també abans de la guerra. L'espai destinat a escoles resulta sens dubte insuficient. Per a 1970, comptabilitzant una població escolar de 744 fillets, hauria de disposar-se d'un espai de 18.600 m². Comptant el solar que l'ajuntament té adquirit per a aquesta finalitat, s'aconseguiran els 2.463 m², molt lluny encara de l'ideal assenyalat per la Unió Internacional d'Arquitectes l'any 1958.

En l'últim curs es van matricular un total de 340 alumnes, en l'ensenyament primari. Van cursar batxillerat uns 54 alumnes, repartits en diferents centres: uns 25 en l'institut tècnic de Ciutadella, i alguns a Maó i Palma. 23 alumnes han estudiat el primer curs com a lliures, assistint a les escoles organitzades en la mateixa població per l'Associació de Pares de família [es refereix a l'Acadèmia]. D'aquests, tots excepte tres són menors de catorze anys. També va funcionar aquest curs passat, una escola d'idiomes (Francès i Anglès), en la qual es van matricular 24 alumnes, dels quals només 12 van acabar el curs.

1. El mateix article també es va publicar al diari Menorca el 23 d'agost de 1969; i reproduït a la Revista de Ferreries de l'agost de 1984.

L'ensenyament públic de primària s'impartia aleshores a les Escoles Nacionals del carrer Fred. En els anys previs a la posada en marxa de l'Acadèmia de Batxillerat Elemental, el director del centre era Manuel Aragón, que més endavant també dirigiria l'Acadèmia. Altres professors destacats d'aquell període foren Rafel Florit, Maria Mascaró i Lutxi Manguán.

Lutxi Manguán va començar a treballar a Ferreries com a mestra voluntària, impartint un curs d'alfabetització per a persones adultes. Aquest curs permetia obtenir el certificat d'estudis primaris i, en el cas de les dones solteres d'entre 17 i 35 anys, també el certificat del Servicio Social —un document imprescindible per, entre altres coses, obtenir el passaport o el carnet de conduir i accedir a determinats llocs de treball, tant en l'administració pública com en l'empresa privada. Aquest requisit es mantingué vigent fins a l'any 1978.

Origen i evolució de l'Acadèmia

L'Acadèmia començà a funcionar el curs 1968-1969, que s'inicià el mes d'octubre. Les classes es feien principalment a les Escoles Nacionals i en altres espais habilitats, amb un horari exigent que combinava sessions matinals i de capvespre, inclosos els dissabtes. Les assignatures impartides abastaven des del francès fins a la música, passant per matemàtiques, ciències, geografia i religió.
El projecte fou impulsat per l'Associació de Pares de Família, presidida en aquell moment per Laureano Florit Pons, i representà una alternativa sòlida als estudis oficials de batxillerat.

L'associació comptava amb uns 260 socis que finançaven i sostenien les activitats a través d'una quota mensual.

A la Circular número 9, del juny de 1968, de l'Associació de Pares de Família de Ferreries, s'hi recull l'acta de la Junta Directiva celebrada el 27 de maig, en la qual es proposa un pla d'activitats que, d'acord amb l'objectiu de fomentar i estimular millores en l'àmbit de la cultura, incloïa: «la creació d'una Acadèmia de Batxillerat Elemental, la instal·lació d'una Escola Professional d'Oficis i la fundació d'un Centre Cultural Artístic».

Asignaturas	Matrícula de honor	Sobresaliente	Notable	Aprobado	Suspenso	Total
Religión	2	4	7	7		20
Lengua	1	2	5	7	5	20
Geografía		2	4	8	6	20
Matemáticas	2	2	1	6	9	20
Ciencias	1	2	10	4	3	20
Francés			2	9	8	19
Dibujo	1		2	11	7	21
Formación E. Nacional		1	8	10	1	20
Hogar			3	7		10
Educación Física			6	13	1	20
Trabajos Manuales			2	4	4	10
Totales	7	13	50	86	44	200

Retall de la Circular núm. juny-juliol de 1969. Font: Biblioteca Pública de Ferreries

Per donar a conèixer la iniciativa de l'Acadèmia i captar alumnat, el diumenge 9 de juny del mateix any es va celebrar una reunió al saló del Cine Familiar de Ferreries, adreçada a totes les persones, pares i mares de família, que poguessin estar-hi interessades. Durant la trobada s'hi exposaren els objectius de l'Acadèmia, que havien estat redactats i aprovats en una Junta celebrada el dia anterior. El document diu així:
Les raons per les quals la Junta ha impulsat aquestes iniciatives culturals són conegudes i, sobretot, necessàries. En primer lloc, ho exigeix el fet que el 30‰ de natalitat que registra la nostra població suposa una massa escolar i juvenil molt nombrosa. Aquesta no ha de quedar endarrerida culturalment, i per això cal fer un esforç perquè aquesta joventut pugui seguir el ritme cultural que exigeixen els nous temps.

D'altra banda, què es pot esperar de la joventut d'un poble de més de dos mil habitants, com el nostre, on les escoles d'ensenyament primari estan saturades d'alumnes, i no existeixen centres culturals que canalitzin, desenvolupin i amplïïn els ensenyaments de la infància? En canvi, sí que hi ha cinc bars i dues sales de cinema...

Els joves, quan deixen l'escola per començar a treballar, sovint obliden els llibres i perden el contacte beneficiós amb els mestres, mentre que el nou ambient laboral no sempre és favorable al cultiu i desenvolupament cultural.

És cert que, des de fa alguns mesos, funciona amb èxit una Biblioteca Pública, i que també la Catequesi Parroquial aporta obres de promoció cultural i religiosa amb molt bon futur. Però això no basta: cal obrir nous horitzons, com ja s'està veient en els grups nombrosos de joves que estudien a l'Institut d'Ensenyament Mitjà, tant nois com noies, i també en els qui estudien Batxillerat Elemental Lliure, idiomes, o bé assisteixen a l'Escola de Música.

L'Acadèmia de Batxillerat Elemental, que amb l'ajuda de Déu serà la primera a organitzar-se i les primeres gestions de la qual ja han començat, obrirà una valuosa possibilitat per als joves estudiants. Això serà una garantia sòlida per obrir-se pas en un món on cada vegada es demana més desenvolupament i perfeccionament de la intel·ligència.

Un cop l'Associació constatà que la iniciativa era ben acollida per la població i que hi havia prou alumnat per iniciar l'activitat acadèmica, el dia 20 de juny una comissió formada pels mestres Manuel Aragón, Rafael Florit i Germán Alzina, juntament amb els membres de la Junta Directiva de l'Associació de Pares de Família, José Martí i Jaime Febrer, es reuní amb el director de l'Institut d'Ensenyament Mitjà de Ciutadella, Lluís Casasnovas, per sol·licitar la seva col·laboració i suport en la posada en marxa de l'Acadèmia de Batxillerat. La resposta de Casasnovas fou molt positiva i, gràcies al seu suport, en poc temps es pogueren assignar els professors necessaris per iniciar el primer curs de batxillerat a Ferreries.

I així va ser. El mes d'octubre de 1968 s'iniciava el primer curs de l'Acadèmia, amb Manuel Aragón com a director. Els alumnes, al·lots i al·lotes, compartien aula. Entre el professorat del curs 1968-1969 hi trobam, a més de Manuel Aragón, Rafael Florit i Pilar Amengual —que en acabar el curs foren traslladats a Maó—, així com Germán Alzina, Maria Mascaró i Francisca Perelló (mare superiora).

La valoració de l'activitat de l'Acadèmica per part de l'Associació de Pares de Família, una vegada finalitzat el curs acadèmic, va ser realment positiva. En la Circular dels mesos de juny-juliol de 1969 es constata que els 20 alumnes matriculats, al·lots i al·lotes, van superar el 86 % del total d'assignatures en les proves de final de curs, celebrades a l'Institut de Ciutadella.

En la mateixa Circulat es valora que la iniciativa «és el començament d'una progressiva promoció cultural de les futures generacions del nostre poble».

L'experiència de l'Acadèmia es va mantenir durant només dos cursos, 1968-1969 i 1969-1970, i finalitzà amb la posada en marxa del batxillerat nocturn a l'Institut Joan Ramis i Ramis de Maó. Aquest canvi es produí arran de l'aprovació de la Llei General d'Educació de 1970, que substituí definitivament la Llei Moyano de 1857 i establí una escolarització obligatòria i gratuïta fins als 14 anys.

Entre moltes altres novetats, la nova llei introduí el batxillerat nocturn, donant resposta a les necessitats formatives de l'alumnat que fins llavors havia estat acollit per l'Acadèmia.

El professorat

A partir de les fonts orals i de la memòria de l'alumnat, es té constància que entre el professorat que va fer possible aquest projecte educatiu hi trobam:

- Germán Alzina (Dibuix i Llengua)
- Delfín Florit (Francès)
- Maria Mascaró (Educació Política i Ciències)
- Luchi Manguán (Educació Física i matemàtiques)
- Rafael Florit (Geografia)
- Sor Francisca Perelló (Religió i Llar)
- Manuel Aragón (Matemàtiques)

Horari de l'Acadèmia durant el curs 1968-1969. Font: Maria Florit Barber

L'horari

En aquesta imatge conservada per Maria Florit es pot veure que les classes es feien tant al matí com al capvespre. L'assignatura de francès s'impartia a les 7:30 del matí, també els dissabtes. La resta d'assignatures es feien al capvespre, un cop acabada l'escola primària, de 17 a 21 hores. La classe de Llar dels dilluns era compartida entre l'escola de primària i l'Acadèmia, mentre que la classe de música es feia els dissabtes capvespre.

L'alumnat

L'alumnat de l'Acadèmia de Ferreries provenia majoritàriament del mateix poble, tot i que també hi havia estudiants d'altres municipis. En general, els alumnes del municipi combinaven l'ensenyament primari al matí amb la preparació per al títol de batxillerat elemental, a l'Acadèmia, durant els capvespres.

A continuació, es recullen els noms dels alumnes dels cursos 1968-1969 i 1969-1970 que s'han pogut recuperar, segons consten a les fotografies i documents conservats per alguns dels antics estudiants.

Curs 1968-1969 – 1r de Batxiller Elemental (Llista ordenada alfabèticament pel primer cognom):

1. Antònia Allès Pons
2. Joan Allés Pons
3. Dolors Allès Truyol
4. Aurelio Barber Sintes
5. Virginia Coll Truyol
6. Maria Florit Barber
7. Llorenç Febrer Rotger
8. Margarita Gomila Pons
9. Francesc Gomila Pons
10. Antoni Janer Florit
11. Basili Martí Hidalgo
12. Pilar Martí Camps
13. Magdalena Moll Serra
14. Llorenç Morlà Moll
15. Bosco Marqués Melia
16. María Pons Janer
17. Margarita Pons Benejam
18. Águeda Riudavets Fullana
19. Maties Sansaloni Pons
20. Pascual Vidal Coll
21. Alfonso Vidal Coll

Fotografia de l'alumnat de l'Acadèmia de Ferreries, curs 1968-1969, 1r curs de Batxiller. En la fotografia hi trobam, en la primera fila de dalt, Maties Sansaloni Pons, Bosco Marqués Melia, Joan Allès Pons. A segona fila, hi ha Pascual Vidal Coll, Aurelio Barber Sintes, Llorenç Febrer Rotger, Alfonso Vidal Coll, Llorenç Morlà Moll. A tercera fila, Margarita Gomila Pons, Antònia Allès Pons, Basili Martí Hidalgo, Maria Florit Barber, Virginia Coll Truyol, Antoni Janer Florit, Magdalena Moll Serra. Davant, baix, hi ha Dolors Allès Truyol, Pilar Martí Camps, María Pons Janer, Àgueda Riudavets Fullana. Hi falten Margarita Pons Benejam i Xec Gomila Pons. Font: Antònia Allès i Maria Florit.

Curs 1969-1970 – 2n de Batxiller Elemental (Llista ordenada alfabèticament pel primer cognom):

1. Antònia Allès Pons
2. Dolors Allès Truyol
3. Joan Allés Pons
4. Aurelio Barber Sintes
5. Ana Mª Febrer Rotger
6. Margarita Gomila Pons
7. Basili Martí Hidalgo
8. Maria Martí Febrer
9. Magdalena Moll Serra
10. María Pons Janer
11. Margarita Pons Benejam
12. Águeda Riudavets Fullana

13. Matías Sansaloni Pons
14. Alfonso Vidal Coll
15. Pascual Vidal Coll